

DOI: 10.30520/tjsosci.789155

**SINIF EĞİTİMİNDE HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABI
İÇERİSİNDE YER ALAN TARİH KONULARININ İNCELENMESİ**

*A STUDY ON THE TOPICS OF HISTORY INCLUDED IN THE LIFE SCIENCE AND SOCIAL
STUDIES TEXTBOOKS IN CLASS TEACHING*

Osman AKHAN¹

ÖZET

Sınıf eğitiminde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitapları içerisinde yer alan tarih disiplini ile ilgili konu ve kazanımların incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, sınıf eğitiminde yer alan hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları, hayat bilgisi ders kitapları (1, 2 ve 3. sınıf) ve sosyal bilgiler ders kitabı (4. sınıf) incelenmiştir. Araştırmada yöntem olarak tarama modeli içerisinde yer alan literatür taraması/döküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Tarama sonucunda elde edilen dökümanlar betimsel analiz yöntemine dayalı olarak çözümlenmiştir. Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, tarih konularının öğretimine ilkökul düzeyinde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi içerisinde yer verildiği fakat ilk hayat bilgisi dersinde toplam kazanım sayısına göre tarih konularının az olduğu görülmüştür. Tarih disiplini ile ilgili programlarda ve ders kitaplarında sınıf düzeyleri artıkça kazanım ve konu içeriklerinin faklılaştığı fakat konu isimlerinin benzer olduğu görülmüştür. Ayrıca hayat bilgisi öğretim programında konu ve içerik ile ilgili görsellerin, öğrenciler için yeterli düzeyde açıklayıcı ve bilgilendirici olmadığını da söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı, Ders Kitabı, Tarih

ABSTRACT

The Life Science and Social Studies curricula and textbooks of Life Science (grades 1, 2 and 3) and textbooks of Social Studies (grade 4) were examined in this study, which aimed to investigate the subjects and acquirements related to the discipline of history included in the Life Science and Social Studies curricula and in the textbooks. The review of literature/document analysis method, which is a survey model, was used in the study. The documents obtained as a result of the survey were analyzed using the descriptive analysis model. When the results of the study were evaluated in general, it was observed that the topics of history were incorporated in the Life Science and Social Studies courses at the elementary education level, but it was found that the topics of history were fewer in number compared with the other acquirements in the Life Science course. It was seen that as the grade levels increased, the acquirements and topic contents related to the discipline of history differed in the curricula and textbooks but the names of the topics related to the discipline of history were similar. It is also possible to say that the visuals of the topics and the contents in the Life Science curriculum were not explanatory and informative enough.

Keywords: Life Science, Social Studies, Curriculum, Textbook, History

¹ Dr. Öğretim Görevlisi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, osmanakhan@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6532-7985

GİRİŞ

Geçmişten gelen bilgi birikiminin ve çözilemeyen birçok gizemin toplayıcılığını üstlenen ve sosyal bilimlerin içerisinde kendisine yer edinen tarih bilimi, geçmişte yaşanmış olaylara bireylerin farklı bakış açıları katmasıyla birlikte günümüze kadar gelmiş ve iç içe geçmiş halkalar bütünü olarak karşımıza çıkmıştır. Aynı zamanda tarih bilimi, toplumların karşılaşmış olduğu olaylara değişen zamanda farklı yorumlamalar getirilmesiyle zenginleşen bir yapıya da sahip olmuştur (Işık, 2008). Bugünün dünyasında değişen yaşam koşulları ile birlikte bireylerin ilgi, istek ve ihtiyaçları da bir o kadar değişmiş ancak bu değişim geçmişin şekillendiriciliğinde olmuştur. Şu an sahip olduğumuz bilgi birikimi, hissettiğimiz duygu ve düşüncelerin kaynağı geçmişte yaşanmış deneyimler sonucunda gerçekleşmiştir. Bu yüzden bugünü inşa eden ve geleceğe yön veren temel dayanak noktası tarih olmuştur (Yalçınkaya, 2013).

Bireyin, bugünün gereklilikleri ölçüsünde dün ile karşılaştırma yapması ve duygu, düşünce, inanç, yetenek, tutum, beceri vb. özelliklerini tanıyıp yarınını şekillendiren özgür düşünce ortamı yakalayabilmesinin etkili bir tarih öğretimi ile mümkün olacağı görülmüştür. Bu nedenle bir ulusun yaşamını sağlam temellerle inşa etmede ve geleceğine yön vermede tarih öğretimi büyük öneme sahip olmuştur (Özcan, 2019). Bununla birlikte tarih öğretimi, geçmişte yaşayan uzak veya yakın toplumların kültürel, ekonomik ve çevresel deneyimlerini gün yüzüne çıkararak öğrencilerin bu toplumlar hakkında derinlemesine düşünmesine de zemin hazırlamıştır (Booth and Booth, 1999). Öğrencinin karşılaştığı olaylar karşısında geçmiş bilgi birikiminden hareketle muhakeme yapabilmesi, mevcut problemlere karşı eleştirel çözüm önerileri getirebilmesi, kültürel gelişmeye katkı sağlayabilmesi ve milli kimlik bilinciyle toplumsal hafızayı canlı tutabilmesi gibi daha birçok husus nitelikli verilecek tarih öğretiminin gerekliliğini ve önemini ortaya koymuştur (Çoldur, 2019). Ülkemizde tarih öğretimi yıllar boyunca farklı şekilde süregelmiştir. Cumhuriyet ilan edildikten sonraki dönemde tarih öğretimi, 3 Mart 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun ilan edilmesiyle birlikte yeni bir boyut kazanmış ve ilkokuldan başlayarak ortaokullar ile liselerde tarih dersinin yer edinmesiyle günümüze kadar devamlılığını sürdürmüştür (Kaymakçı, 2017).

Eğitim ve öğretim bir toplumun kalkınmasını ve muasır medeniyetler seviyesine ulaşmasını belirleyen en önemli faktörlerden birisidir. Bunun için bütün toplumlar kendi sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarını göz önüne alarak bireylere daha çocukluktan itibaren eğitim programları hazırlamıştır. Bu programlar içerisinde milli kültür ile milli kimlik bilinci aşıl原因an tarih öğretiminin ne şekilde ve hangi dönemde verileceği büyük önem teşkil etmiştir (Köksal, 2008). Bir bireyin tarihi doğumuyla birlikte nasıl şekillenmiş ve onun aile tarihi başlamışsa, bir milletin tarihi de toplumların oluşturduğu kültürel birikimle birlikte şekillenmiş ve bir sonraki nesle aktarılmıştır. Tarih, bireylerin içerisinde yaşadığı çevreden, kültürden ve aile yapısından sürekli etkilenmiş ve toplumdan ayrı düşünülmez bir yapı haline gelmiştir. Bu yüzden tarihin toplumun ayrılmaz bir parçası olması bireye çocukluktan itibaren tarih bilinci kazandırılmasını ve tarih öğretiminin aşıl原因anmasını zorunlu kılmıştır (Sezginsoy ve Akkoyunlu, 2011). Bütün devletler ülkesine iyi insan iyi vatandaş yetiştirme hedefinde olmuş ve vatandaşlık eğitimini bireye kazandırma noktasında tarih öğretimi ön plana çıkmıştır. Vatandaşlık eğitiminin çocukluktan itibaren kazandırılması hususunda somut tarih anlayışı gün yüzüne çıkmış ve dünyada tarih öğretimi, Amerika'da okul öncesi dönemde İngiltere'de ise ilkokul döneminde müfredata alınmıştır (Aktın ve Dilek, 2014).

Tarih, içerisinde daima çözülmeyi bekleyen bir gizemi barındırmasından dolayı bireylerde ve çocuklarda merakı doğurmuştur. Çocuklar, merakı sayesinde içinde yaşadığı toplumun kültürünü öğrenmiş ve müzeler, ören yerleri, han, hamam gibi tarihsel ögeler sayesinde tarihsel düşünme yetisi kazanarak zaman ile mekân algısını irdeleyebilmiştir (Aktın, 2017). Bu yüzden çocukların eleştirel düşünme yetisi kazanarak iyi ile kötüyü ayırabilmesi, kim olduğunu ve nereden geldiğini bilerek topluma iyi vatandaş olması, öğrencinin eğitim-öğretim kademesine başladığı ilk yıldan itibaren verilecek olan nitelikli tarih öğretimi ile mümkün görünmüştür (Godsell, 2016). Kaliteli verilecek bir tarih öğretimi ile birlikte çocuğun, geçmiş deneyimlerinden yararlanarak değişime ve yeniliğe ayak uydurması, kişisel gelişimine katkı sağlaması ve karşılaştığı olayları zaman algısı temelinde kronolojik olarak sıralayabilmesi amaçlanmıştır (Güler ve Tuğrul, 2007). Çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimleri üzerinde büyük öneme sahip olan tarih öğretimi, çocuğun analiz yapabilme, yaratıcı fikirler öne sürme, soru sorma, büyüklerine saygı duyma, sağlıklı iletişim kurma vb. becerilerine katkı sağlaması tarih biliminin çocuğun eğitim-öğretim hayatında vazgeçilmez bir müfredat konusu haline gelmesine de zemin hazırlamıştır. Ayrıca tarih öğretimi, çocukların ilgi ve dikkatini belli bir olay üzerinde toplama konusunda da bir araç olarak eğitim kademelerinde ele alınmıştır (Aslan, 2006). Bir toplumun gelişmesine ve ilerlemesine katkı sağlayacak unsurların başında gelen değerlerin korunması ve bu değerler hakkında bilinç uyandırılması, çocuklara eğitiminin ilk yıllarında değerler eğitiminin verilmesiyle mümkün görünmüştür. Bu hususta tarih öğretimi gerek okul öncesi dönemde gerekse ilköğretim düzeyinde değişimi ile sürekliliği algılama ve değerler eğitimi öğrenciye aşılama büyük rol üstlenmiştir (Aktın ve Dilek, 2014).

Çocuğun yaşadığı dünyayı en iyi şekilde anlamlandırması ve karşılaştığı zorluklarla geçmiş bilgi ve deneyimleri sayesinde mücadele edebilmesini aşılaman tarih öğretimi, ülkemizde ilköğretim birinci sınıftan itibaren öğrencilere vermeye başlanmıştır. Öğrenciler ilköğretim düzeyinde almaya başladığı tarih eğitimi ile birlikte kimlik bilincini ve vatandaşlık statüsünü kazanmanın temellerini atmıştır (Derya, 2018). Çocukların küçük yaşlarda kazandığı bilgi, beceri, tutum ve davranışlar daha sonraki yaşamı üzerinde etkili olduğundan dolayı insan ile yaşadığı toplum arasında bağ kuran ve tarih bilimini de muhtevasına alan sosyal bilgiler dersi, okul öncesi dönemden itibaren varlığını göstermiş olup, tarih öğretimini ilköğretimin ilk üç döneminden sonra hayat bilgisi dersinden üstlenmiştir (Öner, 2018). Çocukların demokratik toplum içerisinde yaşamayı öğrenmesi, olgunlaşması, sosyo-kültürel yönden gelişmesi ve duygusal yönden sağlamlaşması geçmişin kaynaklarını iyi değerlendirebilmeleri ve tarihte kendilerine bir yer tayin edebilmeleriyle mümkün olmuştur. Bu nedenle temel eğitimde tarih öğretimi gerekli bir nitelik kazanmıştır (Cooper, 2015). Özellikle, çocuğun kendi yeteneklerinin farkında olup neyi nasıl yapabileceği konusunda yaratıcı fikirler öne sürmesi ve hayatında karşılaştığı her olaya karşı sorgulayıcı bir yaklaşım takınabilmesi için tarihi iyi anlamış ve yorumlamış olması bir gereklilik olarak kabul edilmiştir. Bu yüzden ilköğretim düzeyinden başlanarak öğrencinin yaratıcı ve yansıtıcı düşünebilme becerisine hizmet edecek tarih öğretimi farklı başlıklarla vermeye başlanmıştır (Ata, 2017). Tarih öğretimi, ilköğretimin ilk üç sınıfında hayat bilgisi dersi adı altında daha çok Atatürk'ün hayatı ve öğrencinin yaşadığı bölgedeki tarihi yerlerin öğrenilmesi olarak gerçekleştirilmiştir. Dördüncü sınıftan itibaren ise tarih konularının öğretimi, sosyal bilgiler dersi adı altında kendisine yer edinmiştir (Demir, 2017). Tüm bunların yanı sıra öğrencilerin kişilikleri üzerinde büyük öneme sahip olan ve ilköğretim birinci sınıftan itibaren müfredatta yer alan tarih konularının öğretimi için öğrencileri bilişsel ve duyuşsal yönden

öğrenmeye güdüleyecek olan sınıf öğretmenlerinin de yeterli düzeyde tarih bilincine sahip olması bir gereklilik haline gelmiştir (Şimşek, 2010).

Ülkemizde eğitim sistemimiz içerisinde yer alan iyi insan iyi vatandaş yetiştirme ve kültürel değerlerimize sahip çıkan duyarlı nesiller yetiştirme konusunda tarih derslerinin mahiyeti yadsınamaz bir gerçek olmuştur. Öğrencinin eğitim-öğretime başladığı ilk andan itibaren iyi ile kötüyü ayırabilmesi ve kültürel mirasına sahip çıkabilmesi adına hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde verilen tarih konularının önemi gittikçe artmıştır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Öğrencinin, doğup büyüdüğü toprakların değerini anlaması, milli kimlik bilincini kazanması, kültürel mirasının farkında olması ve aile tarihini öğrenerek olumlu kişilik geliştirebilmesi hayat bilgisi dersinin birinci sınıftan itibaren amaçları arasında yer almıştır (Dere ve Emeksever, 2018).

Hayat bilgisi dersi, etkili bir tarih öğretimi ile öğrenciye kazandırılabilir; topluma katılımının en iyi şekilde sağlanması, zaman, süreklilik ve değişimin farkında olması, milli değerlerin taşıyıcısı olması, vatanını ve milletini sevmesi, ülkesinin kültürel zenginliğini bir sonraki nesle aktarması gibi özel amaçları benimsemiştir (MEB, 2018a). Hayat bilgisi dersi gibi tarih öğretiminde en önemli derslerden birisi olan sosyal bilgiler dersi de geçmiş, şimdi ve gelecek arasında köprü kuran ve öğrenciye dün ile bugünü arasında empati yapabilme becerisi kazandırmıştır. Aynı zamanda ilköğretim dördüncü sınıftan itibaren verilmeye başlanan sosyal bilgiler dersi, tarih konularının öğretimine muhtevasında ve ders kitaplarında da yer vermiştir (Dündar, 2017). Öğrencinin kültürünü korumasını ve bir sonraki nesle aktarmasını, toplumunu diğer toplumlardan üstün kılacak faaliyetlerde bulunmasını ve kendisinde milli bilinci uyandırmasını hedefleyen tarih öğretimi, hayat bilgisi dersinde daha çok “Ülkemizde Hayat” ünitesi adı altında sosyal bilgiler dersinde ise daha çok “Kültür ve Miras” ünitesi adı altında aktarılmaktadır (MEB, 2018a; MEB, 2018b). Alan yazında yer alan tüm bu değerlendirmelerden yola çıkarak bu araştırmada, ilkokul öğrencilerinin geçmiş ile gelecek arasında köprü kurabilmesi ve çok boyutlu bir bakış açısıyla düşünebilmesine katkıda bulunacak hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında tarih konularının öğretimine ne ölçüde yer verildiğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Sınıf eğitiminde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitapları içerisinde yer alan tarih disiplini ile ilgili konu ve kazanımların incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmada tarama modeli içerisinde yer alan tarihsel yöntem kullanılmıştır. Tarama yöntemi (literatür taraması/Döküman incelemesi), geçmişte ya da halen var olan bir olay ya da durumu mevcut haliyle betimlenmesini sağlayan yaklaşımlardır (Karasar, 2006). Başka bir ifade ile döküman incelemesi nitel araştırmalarda doğrudan gözlem ve görüşmenin mümkün olmadığı durumlarda olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacı doğrultusunda, kapsamı belirlenmiş ve bu kapsam sonucu, kullanılacak olan materyalleri toplamak üzere araştırma yapılmıştır. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nda yer alan hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları ve ilkokulda sınıf eğitiminde kullanılan

programlara ait ders kitapları toplanmıştır. Toplanan bu dokümanlar ile birlikte, hayat bilgisi öğretimi ve sosyal bilgiler öğretimi üzerine yapılmış olan tez ve makaleler taranmış; bu araştırmaya benzer içerik ve nitelikte olan çalışmalar bir araya getirilmiştir. Kaynak toplama süreci tamamlandıktan sonra incelemelere başlanmış ve belirlenen alt problemlere bağlı sınıf eğitiminde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinin öğretim programlarında ve ders kitaplarında yer alan tarih ile ilgili kazanımlar, üniteler, konular, konuların içerikleri incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada toplanan dokümanlardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Betimsel analiz yöntemi nitel veri toplama teknikleri ile elde edilen verilerin önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanmasıdır. Bu analiz yönteminin kullanılmasındaki temel amaç araştırmada elde edilen bulguları okuyucuya düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunmaktır. (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmanın veri analizinde tarih ile ilgili konu ve kazanımlar incelenirken hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları ile ders kitapları içerisindeki tüm konu ve kazanımlar incelenmiş tespit edilen ilgili öğeler araştırmacı dışında iki farklı uzman araştırmacı görüşü alınarak kullanılmıştır.

BULGULAR

1. Sınıf Eğitiminde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı İçerisinde Yer Alan Tarih İle İlgili Kazanımlara İlişkin Bulgular

Tablo 1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı İçerisinde Yer Alan Tarih İle İlgili Kazanımlar

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı				
Düze y	Ünite	Kazanım No	Kazanım	Açıklaması
1. Sınıf	Ülkemizde Hayat	HB.1.5.2	Yakın çevresindeki tarihî, doğal ve turistik yerleri fark eder.	-
		HB.1.5.5	Atatürk'ün hayatını bilir.	Görsel ve işitsel materyallerle Atatürk'ün doğum yeri, anne ve babasının adı, ölüm yeri ve Anıtkabir üzerinde durulur.
		HB.1.5.6	Millî gün, bayram, tören ve kutlamalara katılmaya istekli olur.	29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı, 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü, 30 Ağustos Zafer Bayramı ve bu günler için yapılan hazırlıklar ile çocuklar için anlamı üzerinde durulur.

2. Sınıf	Ülkemizde Hayat	HB.2.5.3	Atatürk'ün çocukluğunu araştırır.	Atatürk'ün başarılı bir öğrenci olması, ailesine değer vermesi ve çocukluk anıları üzerinde durulur.
		HB.2.5.4	Millî gün ve bayramların önemini kavrar.	Millî gün ve bayramların millî birlik ve beraberliği sağlamadaki rolü vurgulanır.
		HB.2.5.6	Yakın çevresindeki kültürel miras öğelerini araştırır.	Gelenek ve görenekler, yemek, giyim, kuşam, müzik ve yöresel oyunlar ile ilgili araştırma yapımları sağlanır.
3. Sınıf	Ülkemizde Hayat	HB.3.5.3	Yakın çevresinde yer alan tarihî, doğal ve turistik yerlerin özelliklerini tanıtır.	Yakın çevresinde bulunan cami, çeşme, han, hamam, müze, kale, tarihî çarşılar, köprüler, millî parklar vb. yerler hakkında araştırma yaptırılarak sınıfta arkadaşlarıyla paylaşması sağlanır.
		HB.3.5.6	Millî birlik ve beraberliğin toplum hayatına katkılarını araştırır.	15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü'nün bireysel özgürlüğü ve ülkesinin bağımsızlığına katkısı ile millî birlik ve beraberliğin toplumumuza katkıları üzerinde durulur.
		HB.3.5.8	Atatürk'ün kişilik özelliklerini araştırır.	Atatürk'ün arkadaşlarıyla iş birliği içerisinde çalışması; başkalarının görüşlerine değer vermesi; kararlılık, akıl yürütme, inandırıcılık, insan, vatan ve millet sevgisi gibi özellikleri üzerinde durulur.
		HB.3.5.9	Yaptığı çalışmalarla ülkemize katkıda bulunmuş kişileri araştırır.	Engin Arık, Jale İnan, Mehmet Âkif Ersoy, Mehmet Ali Kâğıtçı, Naim Süleymanoğlu, Nene Hatun, Nuri Demirağ, Vecihi Hürkuş, Zihni Derin gibi bireylerin kişisel özelliklerinin başarılı olmalarına etkisi üzerinde durulur.

2018 hayat bilgisi öğretim programında yer alan “Tarih” ile ilgili kazanımları gösteren tablo incelendiğinde, tarih disiplinine ait kazanımların 1., 2. ve 3. sınıf düzeyinde “Ülkemizde Hayat” ünitesi kazanımları içerisinde yer aldığı görülmüştür. Hayat bilgisi öğretim programında yer alan ilgili kazanımların toplam kazanım sayısı içerisindeki oranına bakıldığında 1. Sınıfta 53 kazanımdan 3’ü (%5,66); 2. Sınıfta 50 kazanımdan 3’ü (%6) ve 3. Sınıfta ise 45 kazanımdan 4’ünün (%8,88) tarih disiplini ile ilişkili olduğu görülmektedir. Kazanımların içeriğinin,

Atatürk'ün kişilik özellikleri ve hayatı, yakın çevresindeki tarihi ve turistik yerler ile milli ve dini bayramlar konularında, sınıf düzeyine göre sarmal bir yapıda örüntülendiğini ve öğrenmenin birikimli bir şekilde ilerlemesinin sağlanması amaçlandığını söylemek mümkündür. Farklı olarak tarihle ilgili öğrenci kazanımlarının sınıf düzeyi arttıkça içeriğinin genişlediği de görülmektedir. Ayrıca ilgili kazanımlara bakılarak öğrencinin yakından uzağa ve somuttan soyuta öğrenmesini sağlamayı amaçlandığı da söylenebilir.

2. Sınıf Eğitiminde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İçerisinde Yer Alan Tarih İle İlgili Kazanımlara İlişkin Bulgular

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İçerisinde Yer Alan Tarih İle İlgili Kazanımlar

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı				
Düzyey	Öğrenme Alanı	Kazanım No	Kazanım	Açıklaması
4. Sınıf	Kültür ve Miras	SB.4.2.1.	Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.	-
		SB.4.2.2.	Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.	<i>Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.</i>
		SB.4.2.3.	Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır	-
		SB.4.2.4.	Millî kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar.	<i>Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır.</i>
	Bilim Teknoloji ve Toplum	SB.4.4.2.	Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımını karşılaştırır.	<i>Teknolojinin hayatımızda ve çevremizde meydana getirdiği olumlu ve olumsuz etkilerine dikkat çekilir.</i>
		SB.4.4.3.	Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır.	-
		SB.4.7.2.	Türkiye'nin komşuları ve	-

diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar.

SB.4.7.3.

Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.

Görsel ve yazılı iletişim araçları ile kültürel unsurlardan kıyafet, yemek, oyun, aile ilişkileri gibi konular üzerinde durulur.

2018 sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programında yer alan “Tarih” ile ilgili kazanımları gösteren tablo incelendiğinde ise, tarih disiplinine ait kazanımların “Kültür ve Miras, Bilim Teknoloji ve Toplum, Küresel Bağlantılar” üniteleri içerisinde yer aldığını söylemek mümkündür. Kültür ve miras ünitesi içerisinde diğer ilgili ünitelere göre tarihle ilgili kazanımların daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durumu ilköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih disiplini konularına “Kültür ve Miras” öğrenme alanı içerisinde yer verilmesiyle açıklamak mümkündür. Sosyal bilgiler 4. Sınıf öğretim programında yer alan ilgili kazanımların toplam kazanım sayısı içerisindeki oranına bakıldığı zaman ise 33 kazanımdan 8’inin (%24) tarih disiplini ile ilişkili olduğunu görülmüştür. Genel olarak değerlendirildiğinde sınıf eğitiminde tarih ile ilgili kazanımların sınıf düzeylerine göre sayısının arttığı ve en çok 4. sınıf düzeyinde tarihle ilgili kazanımların yer aldığını ifade etmek mümkündür.

3. Sınıf Eğitimi Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Tarih ile İlgili Üniteler, Konular ve İçeriklerine İlişkin Bulgular

Tablo 3. Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Tarih ile İlgili Üniteler, Konular ve İçerikleri

Hayat Bilgisi 1.,2. ve 3. Sınıf Ders Kitapları			
Düzyey	Ünite	Konu	İçerik
1. Sınıf	Ülkemizde Hayat	• Çevremizdeki Tarihi ve Turistik Yerler	• Beypazarı Tarihi ve Turistik Yerleri
		• Atatürk’ün Hayatı	• Mustafa Kemal Atatürk’ün Hayatı
		• Milli Gün ve Bayramlar	• 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı • 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı • 19 Mayıs Atatürk’ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı • 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü • 30 Ağustos Zafer Bayramı
2. Sınıf	Ülkemizde Hayat	• Atatürk’ün Hayatından • Milli Bayramlarımız	Günlerimiz, • Atatürk’ün Çocukluğu ve Öğrenciliği • 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü • 19 Mayıs Atatürk’ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı

3. Sınıf Ülkemizde Hayat		<ul style="list-style-type: none"> • 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı • 30 Ağustos Zafer Bayramı • 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı
	• Kültürel Öğelerimiz	<ul style="list-style-type: none"> • Gelenek ve Görenekler, Yemek, Giyim, Kuşam, Müzik ve Yöresel Oyunlar
	• Tarihi ve Doğal Güzelliklerimiz	<ul style="list-style-type: none"> • Ülkemizdeki Geçmiş Uygarlıklara Ait Tarihi Eserler (Han, Hamam, Köprü, Cami, Çeşme vb.)
	• Milli Birlik ve Beraberliğimiz	<ul style="list-style-type: none"> • Kurtuluş Savaşı • Milli ve Dini Bayramlar • 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü
	• Atatürk'ün Kişilik Özellikleri	<ul style="list-style-type: none"> • Atatürk'ün Millî Mücadele Dönemindeki "İnandırıcılık, İş Birliği, Kararlılık, İnsan Sevgisi vb." özellikleri
• Ülkeme Katkıda Bulunanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Naim Süleymanoğlu, Nuri Demirağ, Zihni Derin, Vecihi Hürkuş, Nene Hatun, Mehmet Ali Kağıtçı, Jale İnan 	

Tablo 3'te yer alan sınıf eğitiminde hayat bilgisi ders kitapları içerisindeki tarih disiplini içeren ünite, konu ve içeriklerine bakıldığı zaman, tarih içerikli konulara kitapta yer alan 6 ünite içerisinde "Ülkemizde Hayat" ünitesinde yer verildiği söylenilebilir. Bu üniteye yer alan tarih disiplinine ait konuların ise, çevremizdeki tarihi ve turistik yerler, milli gün ve bayramlar, Atatürk'ün kişiliği ve hayatı, kültürel öğelerimiz ve geçmişten bugüne ülkeye katkıda bulunanlar konuları olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca ülkeye çeşitli alanlarda geçmişten günümüze katkıda bulunan isimlere de kitap içerisinde yer verilmiştir. Tarih disiplini ile ilgili konuların hayat bilgisi kitaplarındaki toplam konu sayısı içerisindeki oranına bakıldığında ise 1. Sınıf ders kitabında 53 konudan 3'ü (%5,66); 2. Sınıf ders kitabında 46 konudan 3'ü (%6,5) ve 3. Sınıfta ise 45 konudan 4'ünün (%8,88) tarih disiplini ile ilişkili olduğu görülmektedir. Konuların içeriği bakımından ders kitabına bakıldığında ise konu ve kazanımlar ile ilişkili içeriklere yer verildiği sınıf düzeyine göre içeriğin yoğunluğunun değiştiği söylenebilir.

4. Sınıf Eğitimi Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Tarih ile İlgili Üniteler, Konular ve İçeriklerine İlişkin Bulgular

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarih ile İlgili Üniteler, Konular ve İçerikleri

Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabı			
Düzyer	Ünite	Konu	İçerik
4. Sınıf	Kültür ve Miras	• Ailemin Tarihi	<ul style="list-style-type: none"> • Fotoğraflar • Mektuplar • Aile İçi Söyleşiler vb.
		• Milli Kültür Öğelerimiz	<ul style="list-style-type: none"> • Türk Kahvesi • Hasta Ziyareti

			<ul style="list-style-type: none"> • Düğün Törenleri • Etnografya Müzesi (Isparta) • Cami • Köprü • Kasımiye Medresesi • El Dokuma Halısı
	• Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları		<ul style="list-style-type: none"> • Dalye • Saklambaç • Aşık Oyunu • Topaç Çevirme
	• Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele		<ul style="list-style-type: none"> • Doğu Cephesi ve Kazım Karabekir • Güney Cephesinde Kahramanlar • Batı Cephesinde Savaş
Bilim Teknoloji ve Toplum	• Geçmişten Bugüne Teknoloji		<ul style="list-style-type: none"> • Tekerleğin İcadı • Teknolojik Ürünlerin Değişimi (Elektrik Süpürgesi, Ütü, Çamaşır Makinesi, Saç kurutma Makinesi) • Teknolojinin Gelişimi ve Çevrenin Değişimi
	• Zaman İçinde Teknoloji		<ul style="list-style-type: none"> • Ampulün İcadı • Telefonun İcadı • Uçağın İcadı
Küresel Bağlantılar	• Komşularımız		<ul style="list-style-type: none"> • Bulgaristan, Yunanistan, Nahcivan, Gürcistan, Ermenistan, İran, Irak, Suriye
	• Türk Cumhuriyetleri		<ul style="list-style-type: none"> • Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)
	• Farklı Kültürler		<ul style="list-style-type: none"> • Macaristan • Japonya
	• Dünya Farklılıklarla Güzel		<ul style="list-style-type: none"> • Kıyafetler, Mutfak Kültürleri, İnsan ilişkileri, Diller, Bayraklar, İnançlar, Müzikler, Danslar

Tablo 4'te yer alan sınıf eğitiminde sosyal bilgiler 4. sınıf ders kitabı içerisindeki tarih disiplinini içeren ünite konu ve içeriklerine bakıldığında zaman, tarihle ilgili konulara kitapta yer alan toplam 7 ünitenden 3'ünde (Kültür ve Miras, Bilim Teknoloji ve Toplum, Küresel Bağlantılar) yer verildiği görülmüştür. Kültür ve miras ünitesi içerisinde "Ailemin tarihi, Milli kültür öğelerimiz, Geçmişten bugüne çocuk oyunları ve Bir kahramanlık destanı: Milli mücadele" konuları; bilim teknoloji ve toplum ünitesi içerisinde "geçmişten bugüne teknoloji ve zaman içinde teknoloji" konuları; küresel bağlantılar ünitesi içerisinde ise "Komşularımız, Türk Cumhuriyetleri, Farklı kültürler ve Dünya farklılıklarla güzel" konularının tarih disiplini ile ilgili olduğunu söylemek

mümkündür. Sosyal bilgiler 4. Sınıf ders kitabı içerisinde tarih disiplini ile ilgili konuların toplam konu sayısı içerisindeki oranına bakıldığı zaman ders kitabında yer alan 35 konudan 10'unun (%28,5) tarih disiplinini içerdiği görülmüştür. İçerik bakımından ise konuların içeriğinin kazanıma ve konuya uygun olarak verildiğini ifade etmek mümkündür.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sınıf eğitiminde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde yer alan tarih disiplini ile ilgili konuları incelemek amacıyla yapılan bu çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde, hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan tarih disiplinine ait kazanım sayısının 1., 2. ve 3. sınıfta, sınıf düzeylerine göre toplam kazanım sayısına oranla az olduğunu ifade etmek mümkündür. Hayat bilgisi dersi ile tarihi ve kültürel değerleri yaşatmaya istekli, toplumsal değerlerini özümsemiş ve ülkesini seven bireyler yetiştirmeyi amaçlandığı (MEB, 2018a) göz önünde bulundurulduğunda, tarih disiplininin ve öğretiminin ilkökul düzeyindeki öğrenci üzerinde oldukça önemli olduğu söylenebilir. Bu bakımdan hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan tarihle ilgili kazanımların öğretiminin sağlanmasında öğretmenlere daha fazla sorumluluk düşmektedir. Sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programında yer alan ilgili kazanımların hayat bilgisi öğretim programında yer alan sınıflara göre kazanım sayısından fazla olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın bulgularından yola çıkarak 4. sınıf ilkökul düzeyinde önceki sınıflardan farklı olarak tarih disiplinini içeren kazanımlara daha fazla yer verildiğini de söylemek mümkündür.

Hayat bilgisi dersi 1., 2. ve 3. sınıf kitapları içerisinde yer alan tarih disiplini ile ilgili ünite, konu ve içerikleri değerlendirildiğinde, her sınıf düzeyinde sadece “Ülkemizde Hayat” ünitesi içerisinde ilgili konuların yer aldığını söylemek mümkündür. Konu başlıklarının ise 1. sınıftan 3. sınıfa kadar benzer olduğu ve farklılaşmadığı, sarmal bir biçimde öğrenciye yakından uzağa ilkesine bağlı kalınarak öğretildiğini ifade etmek mümkündür. Sosyal bilgiler dersi 4. sınıf ders kitabı tarih konuları bakımından değerlendirildiğinde ise, konuların farklı üniteler içerisinde yayıldığı, tarihle ilgili konu ve içeriklerin doğrudan “Kültür ve Miras” öğrenme alanı içerisinde verildiği, dolaylı olarak ise “Bilim Teknoloji ve Toplum ile Küresel Bağlantılar” üniteleri içerisinde verildiği görülmüştür.

Çalışmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde ise ilkökul sınıf eğitiminde tarih disiplini ile ilişkili kazanım ve konularının 1. sınıf hayat bilgisi dersinden itibaren verilmeye başlandığı, sınıf düzeyi arttıkça içeriğininde yoğunlaştığı görülmüştür. Tarih konularının öğretiminin bireyde geçmiş ve bugün açısından değerlendirme yaparak milli bir bilinç oluşturmadaki önemi düşünüldüğünde, hem hayat bilgisi dersinde hemde sosyal bilgiler dersinde ilkökul yıllarında tarih içerikli konulara daha çok yer verilmesi gerekmektedir.

Alanyazındaki ilgili çalışmalara bakıldığında Çoldur'un (2019), sınıf öğretmenlerinin milli tarih öğretimi konusundaki görüşlerini almak amacıyla yaptığı araştırmada öğretmenlerin çoğunun milli tarih öğretiminin gerekliliğine inandıkları fakat milli tarih konularına yeterince yer verilmediği sonucu ve Demir'in (2017) ilköğretimde kullanılan ders kitaplarının Atatürk ve tarih konularının yeterliliği bakımından öğretmenlerin değerlendirmelerini aldığı çalışmanın, konular ve kitapların öğrenciler için yeterli bulunmadığı sonucu benzer olarak, bu çalışmanın hayat bilgisi

ve sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitabındaki yeterli düzeyde tarih konu ve kazanımlarına yer verilmediği sonucunu destekler niteliktedir.

Çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Sınıf eğitiminde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde tarih konularına programda daha fazla yer verilebilir.
- Tarih konularının öğretimi ile ilgili hayat bilgisi ve sosyal bilgiler kitaplarında daha fazla etkinliğe yer verilerek içerikler zenginleştirilebilir.
- Öğrenciye tarihi sevdirecek, tarihin amacını gösterecek kazanım ve konulara yer verilebilir.
- Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerin tarihle ilgili amaçlarını yansıtmaya yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aktın, K. (2017). Okul öncesi dönemde müze eğitimi ile çocukların tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 465-486.
- Aktın, K. ve Dilek, G. (2014). Tarih/sosyal bilgiler öğretim programlarında okul öncesi dönemde tarih öğretimi: abd örneği. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(16), 36-56.
- Aslan, E. (2006). Neden tarih öğretiyoruz?. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 162-174.
- Ata, B. (2017). İlkokul düzeyinde tarih öğretimi. *Turkish History Education Journal*, 6(2), 469-481.
- Booth, A. & Booth, J. (1999). Passion, purpose and value: history teaching and preparing students to make a living. *Teaching and Teacher Education*, 15, 448-463.
- Cooper, H. (2015). How can we plan for progression in primary school history?. *Revista de Estudios Sociales*, 52, 16-31.
- Çoldur, M. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin milli tarih öğretimi hakkındaki görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Demir, H. (2017, Nisan). *İlköğretim 1-4. sınıf kitaplarında Atatürk konularının öğretim yeterliliği konusunda sınıf öğretmenlerinin görüşleri: İsparta örneği*. 26. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, Antalya.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Dere, İ. ve Emeksever, A. (2018). Hayat bilgisi derslerinde sözlü tarihle kültürel mirasın öğretimi. *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 2(4), 40-47.

- Derya, R. (2018). *Sınıf öğretmenlerinin yerel tarih öğretimi ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi (4. sınıf örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Dündar, Ş. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal bilgiler dersinde bir öğretim yöntemi olarak sözlü tarih hakkındaki görüşleri. *İlköğretim Online*, 16(4), 1621-1643.
- Godsell, S. (2016). What is history? views from a primary school teacher education programme. *South African Journal of Childhood Education*, 6(1), 1-10.
- Güler, T. ve Tuğrul, B. (2007). Okul öncesi çocuklarına yönelik sosyal çalışma alanında tarih ve coğrafya eğitimi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(33), 29-35.
- Işık, H. (2008). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler tarih konularının öğretiminde kanıt temelli öğrenme modeli: bir aksiyon araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaymakçı, S. (2017). Türkiye’de tarih öğretiminin yönelimi üzerine bir değerlendirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(6), 2153-2172.
- Köksal, H. (2008). Çocukluk, değişen dünya ve tarih öğretiminden beklentiler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 388-396.
- MEB. (2018a). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar)*. Ankara.
- MEB. (2018b). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara.
- Öner, D. (2018). *Okul öncesinde sosyal bilgiler eğitimi: öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Özcan, E. (2019). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının aktif öğrenme modeliyle öğretilmesine ilişkin bir eylem araştırması. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 2(1), 58-74.
- Sezginsoy, B. ve Akkoyunlu, B. (2011). Sosyal bilgiler dersinde tarih bilinci oluşturmada dizgeli öğretimin etkililiği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 411-422.
- Şimşek, A. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih öğretimine ilişkin tutumları. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(1), 181-203.
- Yalçınkaya, E. (2013). Tarih kavramına yönelik sınıf öğretmeni adaylarının ürettikleri metaforların incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 5(3), 95-112.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.